

Όλγα-Χαριτωμένη Μιχάλη

*Μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές στους δύο αιώνες του Ελληνικού κράτους.
Είναι η λύση ο συνταγματικός πατριωτισμός;*

Αντικείμενο Μελέτης: Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα είναι υπαρκτό. Μπορεί και πώς η θεωρία του συνταγματικού πατριωτισμού να συμβάλλει στην αντιμετώπιση του συγκεκριμένου κοινωνικού ζητήματος το οποίο έχει και σοβαρές οικονομικές προεκτάσεις και στην ένταξη των ανθρώπων αυτών στην κοινωνία;

Μεθοδολογία: Ανασκόπηση διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας και έρευνα στατιστικών στοιχείων της Ελληνικής Στατιστικής Εταιρίας (ΕΛΣΤΑΤ)

Ευρήματα: Στη διάρκεια των δύο αιώνων του Νέου Ελληνικού Κράτους, οι μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές αποτελούν χαρακτηριστικό συστατικό της κοινωνίας.

Ήδη από το 1821 και τη διαμάχη αυτόχθονων-ετερόχθονων η οποία κορυφώθηκε στην Εθνοσυνέλευση 1843-1844 έγινε αισθητή η διαφοροποίηση του πληθυσμού εντός του ελληνικού κράτους. Στη συνέχεια δε, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, η έλευση των προσφύγων οδήγησε σε ριζική αναπροσαρμογή της ταυτότητας των προσφύγων σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο αλλά και σε αναπροσαρμογή της κοινωνικής σύστασης. Βέβαια τότε δεν αμφισβητείτο η ελληνικότητα, όμως ήταν προφανής η διάκριση, υπήρχε δηλαδή κοινή εθνική συνείδηση αλλά διαφορετική πολιτισμική ιδιαιτερότητα του χώρου προέλευσης που προκαλούσε ζητήματα.

Η αντίθεση αυτή αμβλύθηκε κατά τη δεκαετία του 1940 πρώτα με συσπείρωση μπροστά στον πόλεμο και μετά λόγω επικράτησης καινούργιων διαχωρισμών του πληθυσμού. Συγκεκριμένα, ήδη από τη δεκαετία του '70 μετά από διμερή συμφωνία εμφανίστηκαν οι πρώτοι μετανάστες από το Πακιστάν, ενώ το 1991 ψηφίστηκε ο πρώτος μεταναστευτικός νόμος. Τα τελευταία χρόνια δε η χώρα μας αποτελεί χώρα υποδοχής προσφύγων οι οποίοι είτε γίνονται Έλληνες πολίτες είτε παραμένουν στο ελληνικό έδαφος μέχρι να μπορέσουν να μετεγκατασταθούν στην Ευρώπη.

Η πρόβλεψη ειδικών ρυθμίσεων για τους μετανάστες και πρόσφυγες που διαμένουν στην Ελλάδα και εν τοις πράγμασι εντάσσονται στην ελληνική κοινωνία καθίσταται αναγκαία όχι μόνο από τη σκοπιά του ενδιαφέροντος για τους αλλοδαπούς, αλλά και γιατί αφορά υπαρκτά τους σημερινούς Έλληνες αλλά και τους Έλληνες του αύριο ως πολίτες, ως «*Λαού*», ως θεμελιώδους συστατικού της Πολιτείας. Είναι, επίσης, ακόμη σημαντικότερο στο βαθμό που προσδιορίζει το πρόσημο της στρατηγικής της χώρας για το μέλλον της.

Ο συνταγματικός πατριωτισμός βασίζεται στην ιδέα ότι οι άνθρωποι πρέπει να σχηματίσουν μια πολιτική συσχέτιση περισσότερο με τους κανόνες και τις αξίες ενός πλουραλιστικού φιλελεύθερου και δημοκρατικού Συντάγματος παρά με μια εθνική κουλτούρα ή μια κοσμοπολιτική κοινωνία. Με πιο απλά λόγια, το συνεκτικό στοιχείο των πολιτών του κράτους δεν θα πρέπει να είναι η πατροπαράδοτη πίστη στις εθνικές παραδόσεις και τα εθνικά σύμβολα αλλά η κοινή πίστη σε συνταγματικές αξίες.

Συμπεράσματα: Προκειμένου να επιτευχθεί η ενσωμάτωση και διαχείριση θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βάση στη σύσταση του πληθυσμού και να αναπτυχθούν πολιτικές βασισμένες στις ιδιαίτερες ανάγκες. Το ζήτημα είναι κατά βάση, πόσο η κοινωνία μας μπορεί να αποδεχθεί τον «άλλο» όπως είναι και δη στις περιπτώσεις που αυτός καταργεί το πολιτισμικό και θεσμικό της πλαίσιο. Οι δημόσιοι θεσμοί οφείλουν όχι απλώς να μην αγνοούν, αλλά να αναγνωρίζουν τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Άλλωστε μέρος της μοναδικότητας των ατόμων και κατ' επέκταση της κοινωνίας είναι και η ικανότητά τους να ενσωματώνουν, να στοχάζονται και να τροποποιούν την πολιτισμική τους κληρονομιά. Ο καλύτερος τρόπος να μάθουμε να ανεχόμαστε, να αποδεχόμαστε και να σεβόμαστε μια ξένη πολιτιστική παράδοση, είναι να απορρίψουμε την ιδέα ότι μόνο ένας πολιτισμός, ο δικός μας, είναι ποιοτικά καλύτερος. Αυτή ακριβώς η διαδικασία αλληλεπίδρασης επιτυγχάνεται μέσω του συνταγματικού πατριωτισμού.

Το ζητούμενο, δεν είναι φυσικά ένας οριζόντιος και ανιστόρητος οικουμενισμός των δικαιωμάτων αλλά η επέκταση και ο εμπλουτισμός των παραδοσιακών κανόνων ενσωμάτωσης. Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η έννοια του έθνους όπως αποτυπώνεται στο Σύνταγμα δεν μπορεί πια να είναι στατική αλλά αντιθέτως είναι μια δυναμική έννοια η οποία ανανοηματοδοτείται στα πλαίσια του κοινά βιωμένου παρόντος και του κοινού οράματος για το μέλλον της πολιτικής πατρίδας. Στο πλαίσιο αυτό, εκείνο που έχει τελικά σημασία, είναι η κοινή πίστη στις αρχές του Συντάγματος και η τήρησή τους. Τούτο δε ανεξάρτητα από την εθνική, κοινωνική ή ιδεολογική ομάδα στην οποία ανήκει το άτομο.

Στόχος λοιπόν είναι μια ανάγνωση του συντάγματος με τρόπο που ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται σαν μέλος του κοινωνικού συνόλου με κριτήριο την τήρηση της νομιμότητας, την παιδεία και τη διαμονή. Η τήρηση της νομιμότητας απαιτείται ως στοιχείο που επιβεβαιώνει την προσχώρηση στο «κοινωνικό συμβόλαιο», η παιδεία λειτουργεί σαν θεσμός οικειοποίησης του δημόσιου χώρου και η διαμονή αποτελεί το χωρικό στοιχείο.